

“ÜNZİLE” ŞARKISI ÖRNEĞİNDE İCRADA BEDEN DİLİ ve TONLAMAMANIN GÜCÜ

THE POWER OF BODY LANGUAGE AND TONING IN “ÜNZİLE” SONG

Dr. Elif Nun GÖKÇE

Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, İcra Sanatları Fakültesi, Ses Eğitimi Bölümü, Ankara, Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-5799-2843

Cite As Gökçe, E.N. (2021). “Ünzile Şarkısı Örneğinde İcra Beden Dili Ve Tonlamamanın Gücü”, International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:6, Issue:31; pp:1832-1836

ÖZET

Beden dili insanoğlunun ilk iletişim aracıdır. İlk çağlardan itibaren insanlar duygularını, arzularını, düşüncelerini öncelikle beden dili aracılığıyla birbirlerine anlatabilmişlerdir. İcra sanatları açısından beden dili kullanımının öneminin müzik eğitimi içinde son yüzyıl içinde fark edilen bir disiplin olması sebebiyle beden dili kullanımı ve müzik icrasının birlikteliği üzerine yoğunlaşmak gerekliliği doğmuştur. Beden dili denildiğinde kastedilen hareketler bütününe belirli öğelere ayırmak gerekmektedir.

Beden dili öğeleri; el, yüz, göz, kol, bacak hareketleri, duruş, jest, mimik, kişiler arasındaki mesafe, bedensel duruş pozisyonları şeklinde sıralanabilir. Edebiyat penceresinden baktığımızda ise bir esere nitelik katan ölçekler nelerdir sorusu akla gelir. Bunları “Anlatımın Temel İlkeleri”; duruluk, açıklık, tutarlılık, aralık, özlülük (kısıklık), yalnlık (sadelik), yoğunluk (derinlik), akıcılık, sürükleyicilik, özgünlük, etkileyicilik, kalıcılık, evrensellik, yerellik, doğallık olarak sıralayabiliriz. (Gülbeyaz Kürşat, Scientific_Meetings_014.pdf - Mersin Üniversitesi <http://apbs.mersin.edu.tr>)

İçinde dil barındıran bir müzik eseri için hem beden diline, hem dil anlatım unsurlarına hem de ses açısından vurgu, tonlama gibi teknik konulara tam bir hâkimiyetle güçlü bir icra söz konusu olabilir. Bu çalışmayla “Ünzile” adlı eser üzerinde anlatım açısından farklı icralarla performans sunumlarının farklılıkları analiz edilecektir. Bu çalışmanın, şan üzerine odaklanan akademisyen ve icracılar açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden, Dil, Müzik, İcra, İletişim.

ABSTRACT

Body language is the first communication tool of mankind. From the first ages, human beings were able to express their feelings, desires and thoughts to each other primarily through body language. Being a noticed discipline of body language using in the performance arts, has necessitated concentrating on togetherness of body language and music performance. Body language movements have to be separated to certain elements.

Body language elements can be listed as: hand, face, eye, arm, leg movements, posture, gesture, mimic, distance between people, physical posture positions. Looking through the perspective of literature, the question of “what are the scales that add quality to a work?” comes to mind. We can list them under the title of Temel Basic Principles of Expression as ;”clarity, consistency, purity, simplicity, intensity, depth, fluency, immersiveness, originality, impressiveness, permanence, universality, locality and naturalness (Gülbeyaz Kürşat, Scientific_Meetings_014.pdf - Mersin Üniversitesi <http://apbs.mersin.edu.tr>)

A satisfying performance of a vocal piece can be possible by having a complete dominance on body language and technical features such as emphasizing sounds and intonation. In this study, different expression techniques in performances on the work named “Ünzile” has been analyzed. It is considered that this study will be useful for academicians and performers focused on the subject of vocal and performing techniques.

Keywords: Body, Language, Music, Performance, Communication.

1. GİRİŞ

Beden dili, insanlığın ilk ortak dilidir. İlk çağlardan itibaren insanoğlu duygularını, arzularını, düşüncelerini el, kol, göz, jest ve mimikleri aracılığıyla birbirlerine anlatabilmişlerdir. Beden dili kullanılırken, belirleyici olan şey o anki duygu durumumuzdur. Sevgi, coşku, sevinç, endişe, nefret, korku, yorgunluk gibi farklı birçok his, duygularımızın dışa vurum şeklini belirler. Tüm canlılarda ve kültürlerde duyguların beden diline yansması hemen hemen aynı şekildedir. Canlılardaki beden dili birbirine birçok açıdan benzerlikler gösterir. Bir kedi sevindiği ya da sevgi göstereceği hallerde kuyruğunu yukarı kaldırarak sakin ve sevecen bir edayla yakınlık kurar. Bu hal tüm dünyadaki kediler için aynı şekilde, ortak bir davranış şekliyle dışa vurulur.

Acıyı yaşama durumunu tüm insanlık birbirine benzer tepkilerle dışa vurur. Örneğin çok sevdiğimiz birini kaybettiğimizde ağlamak ortak tepkidir. Sevindiğimizde gülmek ortaktır. Sevgi, tüm insanlığın ortak dilidir. Dilini anlamasak da gözlerinden biliriz sevilip sevilmediğimizi. Beden dili madem ki bu kadar ortak ve bu kadar belirleyici bir unsur, o halde müzik içinde de bilinçli olarak kullanılması müziğin etkisini artıramaz mı sorusu akla gelmektedir?

Beden dili denildiğinde kastedilen hareketler bütününe bedende belirli öğelere ayırmak konuyu daha anlaşılır hale getirecektir. Bu öğeler; el, yüz, göz, kol, bacak hareketleri, duruş, jest, mimik, kişiler arasındaki mesafe,

bedensel duruş pozisyonları gibi sıralanabilir. İki ayrı sanat dalı olsalar da söz unsuru sebebiyle esere edebiyat penceresinden baktığımızda ise bir esere nitelik katan ölçekler nelerdir sorusu akla gelir? Bunları “Anlatımın Temel İlkeleri” duruluk, açıklık, tutarlılık, arılık, özlülük (kısalık), yalınlık (sadelik), yoğunluk (derinlik), akıcılık, sürükleyicilik, özgünlük, etkileyicilik, kalıcılık, evrensellik, yerellik, doğallık olarak sıralayabiliriz (<https://www.turkedebiyati.org/anlatimin-ozellikleri.html>).

2. FONETİK KARDEŞLİĞİ

Her şarkı, söz unsuru sebebiyle içinde şiir özelliği de barındırdığı için hem müziksel hem de sözel açıdan bir temaya sahiptir. Şiirde meydana getirilen duygu, düşünce ve hayaller bütününe “tema” denir. Tema, kimi zaman doğrudan, kimi zaman dolaylı anlatım içinde imgelerle verilir. Şiirin konusundan yola çıkarak yansıtılmak istenen duygu hali, bir terzi gibi şiirin bütününe giydirilir.

Bir metnin ya da şiirin sahnede icracı tarafından sesletilecek olması sebebiyle icranın etkili olmasını sağlayan temel etkenlerden ilki sestir. Sesin mükemmel bir şekilde sesletilmesi için taşınması gereken birtakım nitelikler vardır. Bu nitelikler; eserde anlamlılık, akıcı olması, sesin müzikselliği yani tonlama, işitilebilir olması şeklinde ifade edilebilir. Sesin kullanılması zorunlu saydığımız özelliklere beden dilinin eserin söz ve müzik unsuruna paralel olarak doğru şekilde kurgulanmasıyla eşsiz bir performansa erişilebilir.

Sözlü müzik eserlerinde icra öncesinde ayrıca hâkim olunması gereken en önemli unsurların başında hiç şüphesiz vurgu konusu gelmektedir. Vurgu, konuşmayı canlı tutan, dinleyen üzerindeki etkiyi belki de en üst düzeye taşıyan etmendir.

Türkiye Türkçesi için vurgunun kelime üzerindeki yerlerini hatırlatmakta yarar vardır. Vurgu tek heceli kelimelerde aranmaz. Bir kelime Türkçe kökenli ise vurgu son hecededir, bu kelimeler şayet ek alırlarsa vurgu son heceye aktarılır. Soru, olumsuzluk, sahiplik, küçültme eki gibi ekler, vurguyu kendinden önce gelen heceye devreder. Sayılarda vurgu ikinci hecededir ve kelime ek aldıkça vurgu son heceye aktarılır. İnsan ve hayvan isimlerinde de son vurgu çoğunlukla son hecede kullanılır. Yer adları istisnalar arasında yer almaktadır. Örneğin iki heceli yer adlarında vurgu ilk hecedeyken üç heceli yer adlarında vurgu ikinci heceye geçer. Kimi zaman ‘Çankaya’ gibi üç heceli bir yer adında vurgu ilk hecede de olabilmektedir ki bu sebeple istisnası vardır denilmektedir. Türkçe dışındaki Farsça ve Arapça’dan dilimize nüfus etmiş sözcüklerde ise vurgu, bir uzun hece var ise uzun heceye yüklenir. Edat ve bağlaçlar için vurgu sözcüğün ilk hecesine verilir. Bu unsurların dışında, Türkçe’de, cümle yapısına bağlı olarak vurgular yükleme yakındır.¹

Her eserin sahip olduğu bir ana fikir bulunmaktadır. Bu ana fikir, eserin bir nevi DNA’sı, yani okuyucuya ya da dinleyene iletilmek istenen düşüncedir. Dil ve anlatım unsurlarını oluşturan tanımlar, tema, ana fikir gibi konular, müzik eserinde icracı tarafından mutlak ve mutlak bilinmeli, uygulamaya geçirilebilmiş, sindirilmiş olmalıdır.

İnsan psikolojisi üzerine yapılan çalışmalarda, beden dilinin ne gibi duyguları ifade ettiği konusu sıkça karşımıza çıkmaktadır. Sözlü ifadelerle paralel olarak seyreden beden dili olumlu ya da olumsuz birçok davranışı içinde barındırabilmektedir. Buradan da yola çıkarak şüphesiz ki beden dili, icracının sahnede, dinleyenler üzerinde yaratmak istediği etkiyi yüksek seviyeye taşımaya yardımcıdır denilebilir. Bu bakış açısıyla bir şarkının anlattığı ana fikir, hikâye, beden dili ile birçok farklı duyguya dönüştürülebilir. Hatta kötü veya yanlış bir beden dili kullanımı ile şahane bir icra izleyende olumsuz bir duygu da oluşturabilir.

Söz unsuru, müzik ve beden dilini bir araya getirme noktasında, Türkiye’de farklı icracılar tarafından seslendirilmiş, sözleri Aysel Gürel’e, müziği Onno Tunç’a ait “Ünzile” adlı eser, konusunun genişliği ve zenginliği sebebiyle drama açısından iyi bir örnek olacaktır.

ÜNZİLE

Ünzile insan dölü,
On kardeş beşi ölü,
Büyüdükçe un ufak
Ve gelir de görücü.
İnci gibi dişi,
Görücü bilir işi,

¹ Konuyla ilgili daha detaylı bilgilere Muharrem Ergin “Türk Dil Bilgisi” ve Doğan Aksan ‘ın “Her Yönüyle Dil” ders kitaplarından ulaşılabilir.

Söğüdüm ağlar gider
Olur, hatun kişi.
Varmadan sekizine
Ergin oldu Ünzile.
Hem çocuk hem de kadın,
On ikisinde ana.
Bir gül gibi al ve narin,
Bir su gibi saydam ve sakın,
Susar, kadın Ünzile.
Yağmuru kim döküyor?
Ünzile kaç koyun ediyor?
Dayaktan uslanalı
Hiç bir şey sormuyor.
Korkar, durur, gitmez
Köyün en son çitine
İnanır, o sınırdaki dünyanın bittiğine.
Ünzile insan dölü,
Bilinmezlere gebe.
Sırların mihnetini
Yükleyip de beline,
Varmadan sekizine
Ergin oldu Ünzile.
Hem çocuk hem de kadın,
On ikisinde ana.
Bir gül gibi al ve narin,
Bir su gibi saydam ve sakın,
Susar, kadın Ünzile.
Yağmuru kim döküyor?
Ünzile kaç koyun ediyor?
Dayaktan uslanalı
Hiç bir şey sormuyor.

Bu eserde şair; daha sekiz yaşında iken evlendirilen, on iki yaşında henüz kendi çocukken anne olan kız çocuklarının yaşadığı çocuk gelin temasını, kadınların uğradığı baskı, şiddet ve ötekileştirme zulmünü ana fikir olarak işlemiştir. Müziği yine bu temaya sadık kalınarak sözlere giydirilmiştir. Eser, gerek şiiri gerekse müziğiyle oldukça etkileyicidir. Sahne üzerinde icracının katacağı mana ve ifadeler Ünzile'ye yeni manalar ve bakış açıları yükleyecektir.

Eser, Ünzile'nin ağzından anlatıldığı düşünülerek icra edilirse tüm jest, mimikler, duruş pozisyonu ona göre şekillenecektir. Aynı eserin hikâyesini Ünzile'yi henüz sekiz yaşında olmasına rağmen, sırf başlık parası için evlendirmek isteyen babasının ağzından anlatırsak tüm beden hareketleri daha başka şekillenmelidir. Hikâyeyi bu anlatılanlara tanık olmuş üzgün bir komşu kadının ağzından anlatmaya çalışırsak, her şey yeniden şekillenir. Ses tonu, vurgu, nüanslarla birlikte tüm beden dili değişir. Görüldüğü gibi hikâye, sahnedeki icracının hayal gücünün, bilgisinin zenginliği ölçüsünde defalarca farklı varyasyonla yeniden

yaratılabilir. Her farklı yorumlama, izleyici üzerinde farklı birçok duyguyu harekete geçirir. Bu acı hikâye Ünzile'nin ağzından anlatılırken icracıda omuzlar düşük, gözler puslu, solgun, korkak, tavır çekingen, eller kucakta emre amade pozisyonda bir kadın modellemesiyle icra edilirse karşıya geçecek duygu, Ünzile'nin acısını kalbimizin orta yerinde duyma, acıma ve üzülmeye olacaktır.

Beden dilinde, icra sırasında çeşitlendirme yaratmak, icracının çıkış noktasında ürettiği hayalin yansımasıdır. Diyelim ki Ünzile, abisinin yanında kalmak zorunda olan, anasız, babasız, sekiz yaşında bir küçük kızdır. Sofrada artı bir boğaz, evde artı bir döşek, artı bir insan olarak kötü kalpli yengesinin gözüne batmaktadır. Bu durumda hikâyede anlatılan, Ünzile için görücüye gelen orta yaş üstü adama, yengenin ağzından bir 'Ünzile' anlatımı yapalım.

Yenge, fattan bir yüz ifadesine sahip olacaktır. Şeytani gözleri, zaman zaman kısıp açılarak son derece parlak bakışlarıyla adeta bir pazarlamacı gibi çocuğun yaş küçüklüğünü, bu yaşlı adama avantaj olarak gösterecek bir edayla şekillenir. İcracı için yengenin rahat, önemsemeyen tavır önde olmalıdır. Otururken yenge, eteğini dizlerine çeker, beden dilinde 'aman canım kadın dediğin nedir ki?' hali egemendir. Sen ne emredersen yapar, korkar, itaat eder, istediğin kadar doğurur düşüncesini dayatır. Eller, kollar, sözcüklere paralel olarak seri bir şekilde görücüye iknaya yardım eder.

Bu türden bir beden dili anlatımının izleyen üzerinde uyandırdığı duygu, yengeye karşı öfke, nefret, hıncı duygusudur. İzleyen bu hisle birlikte aynı zamanda Ünzile'nin çaresizliğinin ortağı olur. Ünzile'nin abisinin pasifliğine, kardeşine sahip çıkamamasına kızır ki; hiç abi figürü olmamasına rağmen izlediğimiz beden dili ve nüanslarla yapılan anlatım, izleyicinin de hayal gücünü tetiklemiş olur.

Sözlü mesaj olarak gerçekleşecek iyi bir icranın gücüne, sözsüz icra olan beden dili de eklendiğinde, izleyen üzerinde yaratılmak istenen etki şüphesiz ki çok daha büyük olacaktır. Dinleti biter ancak etkisi uzun bir süre devam eder.

3. SONUÇ

İçinde dil unsuru barındıran bir müzik eserinde güçlü bir icra, ses açısından vurgu, tonlama gibi teknik konulara tam bir hâkimiyetin yanı sıra dil ve anlatım unsurlarının farkında olarak, beden dilini de etkili kullanabilmekle mümkün olabilir. Aslında bedenimiz açısından her duruş, ister farkında olalım ister olmayalım, bir anlam içerir. Beden dili 'sözsüz' anlatım unsurudur. Sahne hayatında da tıpkı sosyal yaşantımızda olduğu gibi jest ve mimiklerimizin, el, kol, bacak hareketlerine bağlı olarak vücudumuzun imgesel olarak birçok anlam ifade edebileceği görülmektedir. Sahne üzerinde beden dili kullanımı denildiğinde genellikle akla ilk önce sadece dans ögesi gelmektedir. Dans, elbette yerinde ve eserin içeriğine uygun yerleştirildiğinde etkili bir disiplindir ancak dans unsuruna paralel olarak ya da öncesinde, bedensel ifadeler zincirine de hâkim olmak gereklidir.

Sözsüz iletişim aracı olan beden dilini harekete geçirme evresi için mesafe çok kıymetli verilerden biridir. Etkili iletişimde yaklaşık 50-60cm mesafe 'rahat alan' olarak kabul edilirken bir konser salonunda sahne üzerindeki icracının, en öndeki izleyenlerle mesafesi en az 4-5 metredir. Bu sebeple ikili ya da daha çoklu yüz yüze temaslarda mesafe avantajı, sahnedeki icracı için aslında bir dezavantaja dönüşebilmektedir. İcracının kendini kitleye en hızlı şekilde olumlama ihtiyacı, icracının icra performansına bağlı olduğu kadar, sahnede jest, mimiklerini kullanma becerisi ve duruşuna da bağlıdır. Omuzların dikliği ya da çöküklüğü, net göz teması ya da kaçamak bakış, güler yüz, somurtkan yüz, çatık kaşlı bir ifadeyle birlikte açık eller, kollar ya da tam aksine gövdeye yapışık halde el, kol duruşu sanatçıdan izleyiciye bir ayna gibi olumlu ya da tam aksine olumsuz yansıma yapar.

Dünyanın en iyi icrası dahi, bedeninizden ürettiğiniz jest ve mimiklere yenilebilir. Sözlü bir eserin icrasında, sözlerdeki mana sadece vurgu, tonlama nüanslarıyla değil tüm jest ve mimiklerin, duruşun yarattığı ifadenin gücüyle etkili bir hal alır. Yine anlattığımız icra sanatlarında yorumun gücü bedenimizi etkili kullanmaktan da geçmektedir. Burada dansın dışında kimi zaman bakışın anlamı, bir el hareketi, ya da türlü jestlerden yararlanmanın etkisinin büyüklüğünü görmek gerekir. Konu ile ilgili müzik alanında henüz derinlik kazanmış bir çalışma yoktur. Özellikle konservatuvarların icra sanatları alanında yürütülen eğitimler için konu ile ilgili bilimsel çalışmalar ve yaklaşımlara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

Akbayır, S. (2005). Dil ve Diksiyon. Ankara: Akçağ Yayınları.

Gencan, T. N. (1979). Dil Bilgisi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gülbeyaz Kürşat, Scientific_Meetings_014.pdf - Mersin Üniversitesi <http://apbs.mersin.edu.tr>

<https://www.iienstitu.com/blog/beden-dili-nedir-vucut-dili-ile-etkili-iletisim-teknikleri>

<https://sanalderslik.net/anlatimin-temel-ilkeleri/>

Taşer, S. (2006). Konuşma Eğitimi. İstanbul: Papirüs Yayınevi.

Vural, B. (2003). Uygulama ve Örneklerle Doğru ve Güzel Konuşma (FonetikDiksiyon- Artikülasyon). İstanbul: Hayat.

Vural, B. (2007). Uygulama ve Örneklerle Doğru ve Güzel Konuşma (FonetikDiksiyon- Artikülasyon). 7. Baskı. İstanbul: Hayat.

DİSKOGRAFYA

Aksu S. (1986) Git “Ünzile”